

Bibliotheek als spilpartner

Hoe staat het met de jeugddoelen van de Leescoalitie?

Ook scholieren tussen de 12 en 18 jaar vormen een belangrijke doelgroep. Inmiddels werkt 87% van de bibliotheken samen met middelbare scholen. Samen bedienen zij 828 schoolvestigingen, 40% van alle schoolvestigingen in het voortgezet onderwijs.

De Leescoalitie, een bundeling van de belangrijkste leesgerelateerde organisaties van Nederland, wil iedereen aan het lezen krijgen – zeker nu het steeds slechter gaat met ons nationale leesniveau. Deze samenwerkingspartners hebben daartoe in 2015 streefdoelen opgesteld voor 2025 die ervoor moeten zorgen dat iedereen de schouders zet onder een lezend Nederland. Eind 2020 lieten zij weten dat het nu werkelijk vijf voor twaalf is, en vroegen zij opnieuw dringend aandacht voor de belangrijke rol die het onderwijs daarin speelt. Hoe staat het met de doelen die door de Leescoalitie voor kinderen en jongeren zijn vastgesteld? De KB slaat haar eigen recent gepubliceerde onderzoeken erop na.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL, ONDERZOEKSREDACTEUR KB, EN MARJOLEIN OOMES, KENNISADVISEUR KB, • INFOGRAPHICS: KB

Foto: Shutterstock

Het gaat niet goed met het lezen in Nederland, in het bijzonder onder de jeugd. Jongeren lezen steeds minder en hun leesvaardigheden gaan achteruit. Daarom werd eind 2020 het leesoffensief opgesteld: een noodkreet van de belangrijkste organisaties rondom boeken en lezen aan het adres van de overheid, met de oproep om lezen prominenter op de agenda te krijgen.

Belangrijke rol voor bibliotheken

Bibliotheken werken al jaren aan dit doel, onder andere vanuit hun rol binnen de Leescoalitie. Het belang van dit offensief en de wens om hier als sector de rol van betekenis te bestendigen en te vergroten, is bekrachtigd in het Bibliotheekconvenant, dat in oktober vorig jaar door bibliotheek en overheid werd ondertekend. In een gezamenlijke Netwerkagenda moet dit convenant verdere invulling krijgen. Wat is het startpunt van deze hernieuwde inzet? Hoe staat het met de doelen van de Leescoalitie en welke rol vervullen bibliotheken anno 2021 op leesgebied?

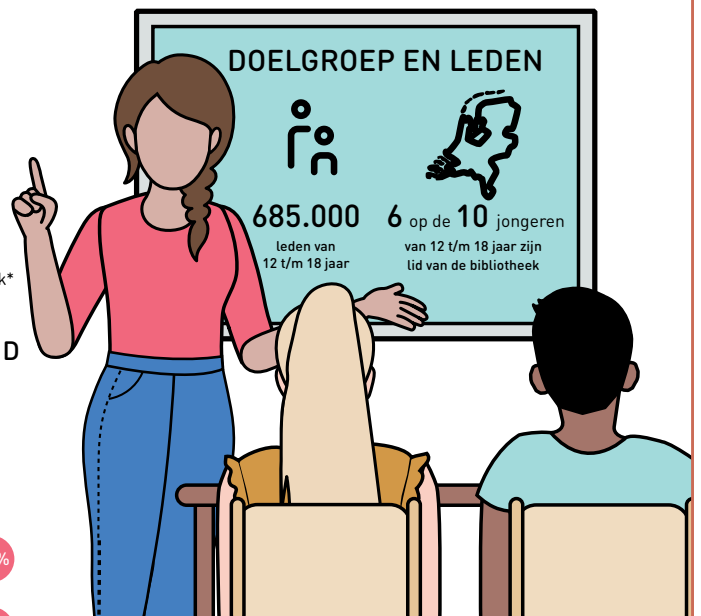
Doelen Leescoalitie

Een van de gremia waarbinnen bibliotheken een bijdrage leveren aan de vergroting van het aantal leesmeters en de hoeveelheid leesplezier, is de Leescoalitie. Deze bestaat uit Stichting Lezen (voorzitter), de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB), Stichting Lezen en Schrijven, het Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum, de bibliotheken – vertegenwoordigd door de KB en Vereniging van Openbare Bibliotheken – en het Nederlands Letterenfonds. Al in 2015 stelden zij de volgende doelen vast: in 2025 mag geen enkel kind in Nederland school met een leesachterstand verlaten én in 2025 zijn alle volwassenen geletterd of bezig dat te worden.

Doelstellingen voor jeugd

Om de doelen voor de jeugd te bereiken, zet de Leescoalitie een aantal punten op de horizon. De focus ligt hierbij op een gezinsaanpak, waarbij ouders hun kinderen in het eerste deel van hun leven voorlezen en hen vervolgens stimuleren om zelf te lezen. Ook de beschikbaarheid van leesmateriaal is belangrijk, bijvoorbeeld via de bibliotheek. Daarbij is het volgens de Leescoalitie belangrijk dat alle onderwijzers en pedagogisch medewerkers in 2025 beschikken over voldoende taalniveau, kennis en didactische vaardigheden op het gebied van taal en lezen. Tot slot zou in 2025 op alle scholen en in alle kinderopvanginstellingen ruime en structurele aandacht moeten zijn voor leesbevordering.

Bibliotheken en de samenwerking met het voortgezet onderwijs (2019-2020)

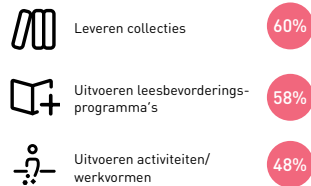
LEESBEVORDERING

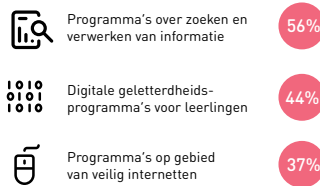
DIGITALE GELETTERDHEID

Meest voorkomende typen diensten

Meest voorkomende typen diensten

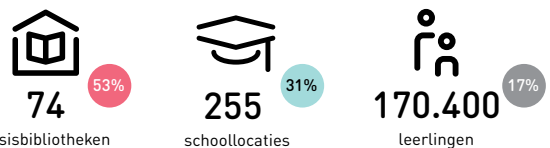

[selectie: bibliotheken die samenwerken op het gebied van leesbevordering, n: 116]

[selectie: bibliotheken die samenwerken op het gebied van digitale geletterdheid, n: 43]

Getekende overeenkomst

* Sinds dit schooljaar zijn ook schoollocaties voor voortgezet speciaal onderwijs meegeteld. Voorheen werden die tot het primair onderwijs gerekend.

KB | Van den Dool & Van de Hoek [2021]. Bibliotheken en de samenwerking met het voortgezet onderwijs. Den Haag: KB. Basis: 140 basisbibliotheken.

Onderzoek via Bibliotheekmonitor

Hoe is het met deze jeugddoelen gesteld? Daarin bieden drie recente onderzoeken van de KB, uitgevoerd via de Bibliotheekmonitor onder alle openbare bibliotheken van Nederland, inzicht. Deze onderzoeken zijn gericht op de samenwerking tussen bibliotheken en voor- en vroegschoolse educatie (0 tot 4 jaar), het primair onderwijs (4 tot en met 12 jaar) en het voortgezet onderwijs (12 tot en met 18 jaar) in het schooljaar 2019-2020. Samen geven ze een compleet beeld van het actuele bibliotheekaanbod voor kinderen en jongeren.

Basisschoolleerlingen vaakst lid

De resultaten van deze onderzoeken sluiten niet naadloos aan bij de doelen van de Leescoalitie. Toch geven ze een indicatie van de stand van zaken. Uit deze onderzoeken blijkt bijvoorbeeld dat gemiddeld één van de drie kinderen van 0 tot 4 jaar in het werkgebied van de responderende bibliotheken lid is van de bibliotheek (32%). Voor de leeftijdscategorie van 4 tot en met 12 geldt een percentage van 80%. Naarmate kinderen ouder worden, daalt dit percentage weer: gemiddeld zijn circa zes van de tien kinderen van 12 tot en met 18 jaar in het werkgebied van de responderende bibliotheken lid van de bibliotheek (61%). Voor al deze leeftijdsgroepen is het lidmaatschap in vrijwel elke bibliotheek gratis.

Boeken binnen handbereik

Dankzij dit grote aantal bibliotheekleden én de nauwe samenwerking tussen bibliotheken en onderwijsinstellingen hebben veel Nederlandse kinderen boeken binnen handbereik, zoals door de Leescoalitie wordt beoogd. Dit zorgt ervoor dat steeds meer kinderen zowel op school als in de lokale bibliotheek terecht kunnen voor leesvoer. Zo hebben niet alleen acht van de tien bibliotheken een boekenhoek speciaal ingericht voor baby's, maar plaatsen zij in het kader van het programma BoekStart in de kinderopvang ook een boekencollectie bij de kinderopvang op locatie. Deze combinatie is ook in het primair, en in toenemende mate in het voortgezet onderwijs, populair: inmiddels werkt 87% van de bibliotheken samen met middelbare scholen. Samen bedienen zij 828 schoolvestigingen, 40% van alle schoolvestigingen in het voortgezet onderwijs. Daarnaast kunnen kinderen en jongeren uiteraard gebruikmaken van het immer groeiende digitale aanbod van de bibliotheek: het aandeel jeugdleden steeg tussen 2016 en 2019 van 16% naar 22%.

Ondersteuning bij taal en lezen

Het leesoffensief wordt niet alleen vormgegeven door een aantrekkelijk en toegankelijk aanbod. Om onderwijzers en pedagogisch medewerkers te ondersteunen in hun aanbod rondom taal en

lezen, beschikken bibliotheken over steeds meer verschillende typen personeel. In het geval van voor- en vroegschoolse educatie gaat het met name om educatief specialisten en BoekStartcoördinatoren. Ook zetten bibliotheken in de ondersteuning van het aanbod voor de allerkleinsten veel vrijwilligers, projectleiders van de VoorleesExpress en voorleesconsulenten in. Daarnaast krijgt een deel van de frontofficemedewerkers een training BoekStart voor baby's. In de samenwerking met het primair onderwijs worden ook steeds meer mediaconsulenten ingezet. Bij de vormgeving van het aanbod voor het voortgezet onderwijs worden ook steeds meer projectleiders en specialisten aangetrokken. Dit personeel is veelal hbo-geschoold. Al deze bibliotheekmedewerkers weten zich ondersteund door personeel op de scholen: niet alleen leraren en docenten, maar ook biblio- en mediathecarissen.

Kennisoverdracht aan schoolpersoneel

Om dit onderwijspersoneel zo goed mogelijk te ondersteunen in hun taken rondom taal en (voor)lezen, verzorgen bibliotheken verschillende vormen van kennisoverdracht. Dit komt het vaakst voor in de samenwerking met het voortgezet onderwijs, bijvoorbeeld in de vorm van ondersteuning bij werkvormen en activiteiten (48%), advies over het gebruik van boeken bij verschillende vakken (39%), het bijwonen van sectie- of vakgroepoverleggen (29%) en het verzorgen van workshops en trainingen voor docenten (26%). In de samenwerking met het primair onderwijs is die laatste vorm juist populairder: drie kwart van de bibliotheken biedt dergelijke trainingen aan. Verder hebben zes van de tien bibliotheken trainingen voor pedagogisch medewerkers en personeel in de kinderopvang in hun aanbod. Zo dragen bibliotheken eraan bij dat het doel van de Leescoalitie, dat in 2025 alle onderwijzers en pedagogisch medewerkers voldoende taalniveau, kennis en didactische vaardigheden op gebied van taal en lezen hebben, wordt gehaald.

Voorlichting voor ouders

Ook bieden bibliotheken ondersteuning bij het bijbrengen van kennis aan ouders. Drie kwart van de bibliotheken verzorgt zulke oudervoorlichting in het kader van de samenwerking met voor- en vroegschoolse educatie. Eenzelfde percentage geldt voor het primair onderwijs. In de samenwerking met het voortgezet onderwijs wordt deze vorm van voorlichting beduidend minder ingezet: slechts 12% organiseert in het kader van deze samenwerking informatieavonden of workshops voor ouders – niet alleen over lezen, maar bijvoorbeeld ook over mediawijsheid. Verhoging van deze cijfers vergroot de kans dat in 2025 alle ouders hun kinderen voorlezen en stimuleren om zelf te lezen, zoals de Leescoalitie beoogt.

Bibliotheek als spartner

Jarenlang onderzoek laat, kortom, zien dat bibliotheken op grote schaal diensten leveren

en bijdragen aan het onderwijs. Gezien de huidige ontwikkelingen op het gebied van lezen en de oproep tot een gezamenlijke aanpak, is te verwachten dat die rol de komende jaren verder zal worden uitgebouwd. Niet alleen zorgen bibliotheken ervoor dat er analoge en digitale materialen beschikbaar zijn om te lezen, ook rusten zij ouders en onderwijspersoneel toe op hun taak kinderen te stimuleren in hun leesgedrag. Verdere monitoring van de inzet op deze kernfunctie en de effectiviteit van deze interventies moet uitwijzen of het inderdaad nog niet te laat is om de door de Leescoalitie gestelde doelen voor de jeugd in 2025 te behalen.

Naschrift

De infographic *Voor- en vroegschoolse educatie in de bibliotheek* is afgebeeld in Bibliotheekblad 2-2021, pagina 11.

Bronnen

- Burgt, A. van de & Hoek, S. van de (2020a). *Bibliotheekstatistiek 2019*. Den Haag: KB. <https://tinyurl.com/t65h2m8>
- Dool, A. van den & Hoek, S. van de (2021a). *Voor- en vroegschoolse educatie in de bibliotheek. Onderzoeksresultaten Bibliotheekmonitor-enquête dienstverlening voor- en vroegschoolse educatie, 2019-2020*. Den Haag: KB. Te downloaden via <https://tinyurl.com/44dcur6t>
- Dool, A. van den & Hoek, S. van de (2021b). *Bibliotheken en de samenwerking met het primair onderwijs. Onderzoeksresultaten Bibliotheekmonitor-enquête samenwerking primair onderwijs, 2019-2020*. Den Haag: KB. Te downloaden via <https://tinyurl.com/23tu64fk>
- Dool, A. van den & Hoek, S. van de (2021c). *Bibliotheken en de samenwerking met het voortgezet onderwijs. Onderzoeksresultaten Bibliotheekmonitor-enquête samenwerking voortgezet onderwijs, 2019-2020*. Den Haag: KB. Te downloaden via <https://tinyurl.com/babhvt2y>

